

УДК 632.913

РОЛЬ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У ПОШИРЕННІ КАРАНТИННИХ ШКІДНИКІВ НА ПРИКЛАДІ АМЕРИКАНСЬКОГО БІЛОГО МЕТЕЛИКА

Пузік В.К., д. с.-г. н., професор, чл. - кор. НААНУ, Фесенко А.М., ст.
викладач, Панкова О.В., к.с-г.н., доцент, Безпалько В.В., ст. викладач,
Чалая О.С., к.с-г.н., доцент

(Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка)

У 2016 році на 35-ому Міжнародному геологічному конгресі було визнано настання на Землі нового геохронологічного етапу -антропоцену. Це означає, що роль антропогенних (пов'язаних з діяльністю людей) факторів є порівняною з дією факторів природних, і цей вплив є глобальним. Антропогенні механізми, зокрема як наслідок розвитку транспортних мереж, можна простежити і під час поширення карантинних шкідників в Україні.

Станом на 2017 рік, найпоширенішим карантинним організмом в Україні був американський білий метелик (АБМ, *Hyphantria cunea Drury*), зона поширення якого охоплює 20 областей і 710 карантинних зон. Площа ураження складає майже 50 тис. га[1].

Батьківщиною американського білого метелика є Північна Америка, і вперше його описано було ще у 1770 році. В Європі цей вид з'явився у 1940, біля міста Будапешт (Угорщина). За припущеннями, він був привезений з якимось багажем, і з тих пір активно розповсюджується країнами Європи і Азії. В Україні американський білий метелик відомий з середини 60-х рр. минулого століття.

Метелик з розмахом крил від 20 до 36 мм, а довжина тіла становить від 9 до 15мм. Крила чисто білі або білі з темно-коричневими плямами, черевце біле. В умовах України вид *H. cunea* розвивається у двох генераціях на рік. Зимують лялечки в прихованих місцях - під відсталою корою дерев, у щілинах дерев'яних будівель, парканів, серед опалого листя, іноді в ґрунті на глибині 2-3 см та інших захищених сухих місцях[2].

Шкодочинність виду *H. cunea* надзвичайно висока. Гусениці шкідника різних віків повністю об'їдають листя на деревах, обплітаючи гілки щільною і клейкою павутиною. Така дефоліація насаджень призводить до порушення обмінних процесів у рослинах та їхнього ослаблення. Внаслідок цього знижується урожайність, захисна, декоративна та естетична функція насаджень, погіршуються умови для існування фауни. Гусениці АБМ різних віків можуть пошкоджувати більше 500 видів деревних та трав'янистих рослин. Найбільшої шкоди вони завдають насадженням клену ясенелистого, шовковиці, яблуні, груші, сливі, айві, черешні.

Відомо, що переміщення шкідника на нові території відбувається за допомогою повітряних течій, він легко адаптується до нової кормової бази, але

головну роль у розповсюдженні відіграє переміщення за допомогою автомобільного транспорту [3]. Зазвичай, основні осередки розповсюдження шкідника виявляються поблизу автошляхів, особливо міжміського значення.

Обстеження насаджень вздовж автошляхів у населених пунктах показало, що основна маса павутинистих гнізд із гусеницями *H. cuneana* деревах концентрується на зупинках та у місцях відстою транзитного транспорту. Поширення АБМ транспортними засобами при перевезенні сільськогосподарської продукції та промислових вантажів відбувається як на стадії гусениць, так і на стадії лялечок. В останньому випадку шкідника знаходять у пакувальному матеріалі. Також поширення може відбуватись у період пошуку статевого партнера та місця для відкладення яєць, при цьому самка може долати відстань до 250-300 м [3].

Таким чином, в системі заходів боротьби з поширенням американського білого метелика важливим є не лише використання феромонів, природних ентомофагів, обробка самиць шкідника вірусом ядерного поліендрозу, що передається потомству і викликає його 99% -у загибель. Визначальним є добір порід дерев для формування лісосмуг вздовж автомагістралей і залізничних колій з відмовою від використання клену ясенелистого, кісточкових дерев тощо. Варто формувати буферні зони між садовими насадженнями та автомагістралями, особливо міжміського значення, і лісосмугами, що їх оточують. Для попередження занесення АБМ на територію, вільну від шкідника, варто проводити детальний огляд імпортованих та вітчизняних вантажів, пакувального матеріалу, транспортних засобів, які надходять з карантинних зон, регулярно обстежувати багаторічні насадження.

Зміна погодно-кліматичних умов, наявність достатньої кормової бази, недостатній рівень проведення захисних заходів у плодкових садах, декоративних, лісових та паркових насадженнях, наряду з активним переміщенням вантажів і транспорту між країнами та регіонами спричинила активне розповсюдження американського білого метелика. Тому важливим є поєднання агрономічного досвіду зі знаннями з експлуатації автотранспорту і автомагістралей для стримування його поширення Україною.

Список використаних джерел

1. Огляд поширення карантинних організмів в Україні станом на 01.01.2018 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consumer.gov.ua/ContentPages/Oglyad_Poshirennya_Karantinnikh_Organizmiv_V_Ukraini/219/(дата звернення 10.05.2018.)
2. Американський білий метелик. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D1%96%D0%BB%D0%B8%D0%B9_%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA(дата звернення 10.05.2018.)
3. Заполовський А.С. Американський білий метелик – небезпечний карантинний шкідник / А.С. Заполовський, А.І. Ігнатюк, Ю.Ф. Руденко, Н.М. Плотницька, М.І. Дідух. – Житомир. – 2013. 32 с.